

Wonen, werken en recreëren in het UNESCO Werelderfgoed Wadden

Presentatie in de serie Waddenlezingen van NIVON afd. Groningen-Assen. Het Dok, Groningen, 11 maart 2020.

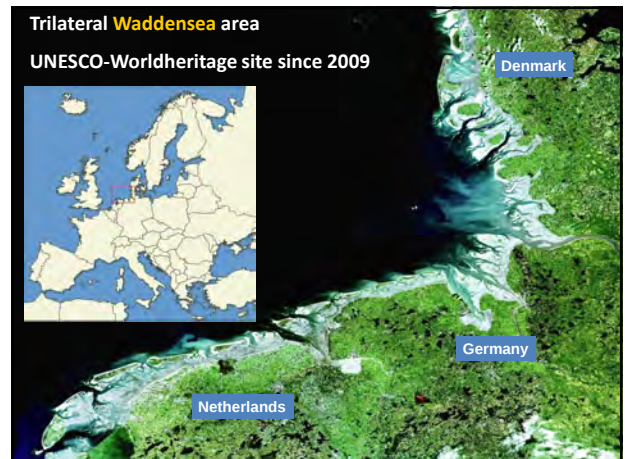
Jouke van Dijk

Voorzitter/directeur Waddenacademie – Portefeuille Economie
 Hoogleraar Regionale Arbeidsmarktanalyse, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen
 Voorzitter SER Noord Nederland

Email: Jouke.van.dijk@waddenacademie.nl
 Website: www.waddenacademie.nl

waddenacademie

1

2

3

4

5

6

Wadden UNESCO Werelderfgoed

Uniek natuurgebied in een regio waar **mensen** wonen die werk en inkomen nodig hebben

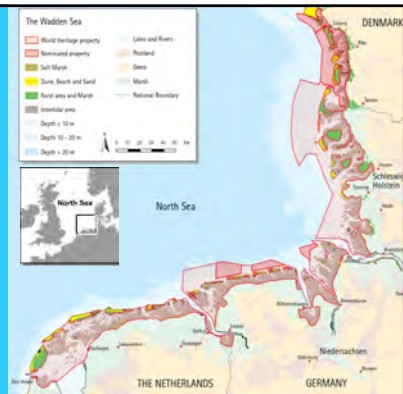

7

Wadden is UNESCO Werelderfgoed sinds 2009.

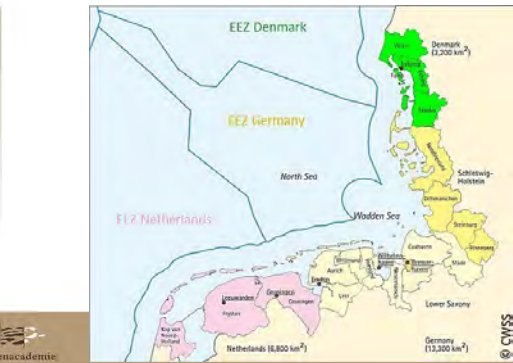
In 2014 is het uitgebreid met het Deense deel en stukken boven de Duitse eilanden

Maar: de Nederlandse eilanden en de estuaria die toegang geven tot de grote havens horen er NIET bij!

8

De Wadden Sea Region is een gebied dat zowel de kuststreek, de Waddenzee, de eilanden omvat, maar ook de relevante delen van de Exclusive Economic Zones (EEZ) van Denemarken, Duitsland en Nederland. Wordt gebruikt door WSF/CWSS

9

Sociaal economische uitdagingen Wadden

- **Demografie:** krimp, vergrijzing, migratie → uitsortering
- **Regionale economie en arbeidsmarkt:** (jeugd)-werkloosheid, laag inkomen en opleiding → **nodig: banen en mensen.**
- **Leefbaarheid, wonen, welzijn (well-being, OECD)**
- **Interactie Economie ↔ Ecologie**, in sectoren als visserij, landbouw, energie, toerisme **Wadden UNESCO Werelderfgoed**, havens en daaraan gerelateerd activiteiten als scheepsbouw, baggeren en industrie
- Of: Wadden neutrale economie footloose sectoren: zorg en welzijn, zakelijke diensten; wonen → ICT Breedband
- Of: Verbeteren regionale aandeel in de waarde keten, meer innovatie en ondernemerschap

➔ **Investerings in economische activiteiten die passen bij het gebied en bij de mensen**

10

Aanleiding voor en instelling van de Waddenacademie in juli 2008

- Eindrapport 'Ruimte voor de Wadden' van de Adviesgroep Waddenzeebeleid (Cie. Meijer, 2004):
- Constatering dat d.d. 2004 beleid en beheer van de Waddenzee in een impasse zijn geraakt;
- **Lacunes in kennis en in monitoring; Kennis over waddengebied versnipperd, slecht ontsloten en daardoor niet beschikbaar voor beleid en bestuur; Te weinig coördinatie en integratie van onderzoek;**
- Kabinetbesluiten: **instelling van Waddenfonds** voor versterking van natuur en economische draagkracht; **instelling van Waddenacademie** voor versterking van de **'kennishuishouding'**

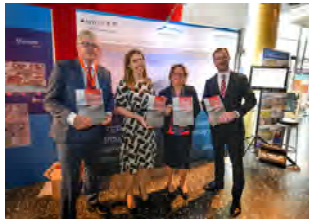
11

De Waddenacademie is een **netwerkorganisatie** die fungeert als kennismakelaar en het is **GEEN** onderwijs en/of onderzoeksinstituut met als **TAKEN:**

1. **Agenderen (vragen ophalen):** het op de bestuurlijke en wetenschappelijke agenda zetten van belangrijke onderzoeksvragen
2. **Programmeren (vragen laten beantwoorden):** invloed uitoefenen op de prioritering en het stimuleren van waddenonderzoek;
3. **Informerende (kennis uitdragen):** het op een toegankelijke en verantwoorde wijze naar buiten brengen van kennis voor beter beleid en beheer;
4. **Monitoren:** het in kaart brengen en bewaken van de wetenschappelijk kwaliteit van de langjarige ontwikkelingen in het waddengebied

12

Trilaterale Kennisagenda

Deze is mei 2018 aangenomen op de trilaterale regeringsconferentie in Leeuwarden → Volgende stap: **de vertaling en uitvoering naar bruikbare kennis voor beleid en beheer in het Waddengebied.** Daartoe is een Trilateral Commissie ingesteld die de programmering en financiering moet regelen.

Leeuwarden

13

13

Waddenacademie: vijf Portefeuillehouders 2 fte wetenschappelijke staf & 2,6 ondersteuning

In 2016 is de Young Wadden Academy opgericht voor stimuleren van betrokkenheid jonge wetenschappers.

Prof.dr. Jouke van Dijk,
portefeuillehouder Economie,
tevens directeur

Prof. dr. Kees Bastmeijer,
Portefeuillehouder Natuur en
Recht

Dr. Meindert Schroor,
portefeuillehouder cultuurhistorie

Prof. dr. Piet Hoekstra,
portefeuillehouder
Geowetenschap & Klimaat

Klaas Deen, secretaris

Prof. dr. ir. Katja Philippart
portefeuillehouder Ecologie

Meer info: www.waddenacademie.nl

Waddenacademie | Leeuwarden

13-3-2020

14

14

Activiteiten van de Waddenacademie

- Publiceren van onderzoeksrapporten
- Organiseren van symposia en workshops
- Deelname begeleidingsgroepen en overlegorganen, zoals RCW en nu Omgevingsraad Wadden
- Geven van adviezen aan en overleg en onderhouden van contacten met stakeholders
- Lezingen reeksen portefeuillehouders, Oerol colleges
- Opinie artikelen, serie WadWeten
- Communicatie via sociale media
- Proefschriftenprijs, Podiumdagen met HBO
- Young Wadden Academy

Waddenacademie | Leeuwarden

13-3-2020

15

15

Selectie van symposia in de afgelopen jaren

En daarnaast kleinere specifieke workshops

Waddenacademie | Leeuwarden

13-3-2020

16

16

Vierde symposium Waddenacademie

tevens op 24 maart 2018
in het Streeklab, Leeuwarden
in Rijkswaterstaat, Leeuwarden
Kijkbaar 10.00 uur 's ochtends

17

Vierde symposium Waddenacademie

tevens op 24 maart 2018
in het Streeklab, Leeuwarden
in Rijkswaterstaat, Leeuwarden
Kijkbaar 10.00 uur 's ochtends

18

Wonen, werken en recreëren in het UNESCO Werelderfgoed Wadden: Hoe staan het ervoor?

| 19

19

Economie ging nog nooit zo goed

Na 63 maanden groei ziet CBS eerste tekenen van afkoeling

De economie van Nederland is nog nooit zo goed geweest als nu. Volgens de Centrale Bureau van de Statistiek (CBS) groeit de Nederlandse economie momenteel met 0,4 procent. Dit is de hoogste groei sinds 2011. De groei is vooral te danken aan de export van goederen naar het buitenland. De binnenlandse consumptie is ook toegenomen, maar in een veel mindere mate. De overheid heeft de belastingen verlaagd, wat heeft geleid tot een toename van de consumptie. De groei is vooral te danken aan de export van goederen naar het buitenland. De binnenlandse consumptie is ook toegenomen, maar in een veel mindere mate. De overheid heeft de belastingen verlaagd, wat heeft geleid tot een toename van de consumptie.

Bron: DvN 15 april 2019

| 20

20

Ontwikkeling werkloosheid januari 2008 - 2019

| 21

21

Werkloosheid 2018 per gemeente.

In de Provincie Groningen iets hoger: 4,5% tegen Nederland 3,8%

Data: CBS

| 22

22

3.2.1 Ontwikkeling werkgelegenheid in arbeidsjaren, 1996-2016⁽¹⁾⁽²⁾

Overall in het land zijn regio's waar de banen snel en minder snel groeien!

Maar langs de randen groeit het minder.

⁽¹⁾ Cijfers voor Zuidwest- en Zuidoost-Friesland zijn in dit onderzoek gecorrigeerd voor gemeentelijke herindeling van 2014.
⁽²⁾ Hoe de verdeling in vijf ontwikkelingsstadiën tot stand is gekomen, staat in de technische toelichting.

| 23

23

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

Banexplosie in Groningen

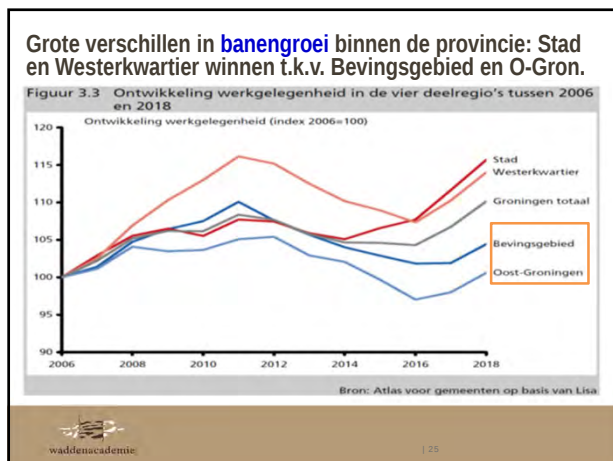
Het gaat vooral uitstekend in de stad Groningen.

Van 2014-2018 banengroei, vooral in de:

- Commerciële dienstverlening (ICT)
- Gezondheidszorg en
- Handel/Horeca

Bron: DvN 20 december 2018

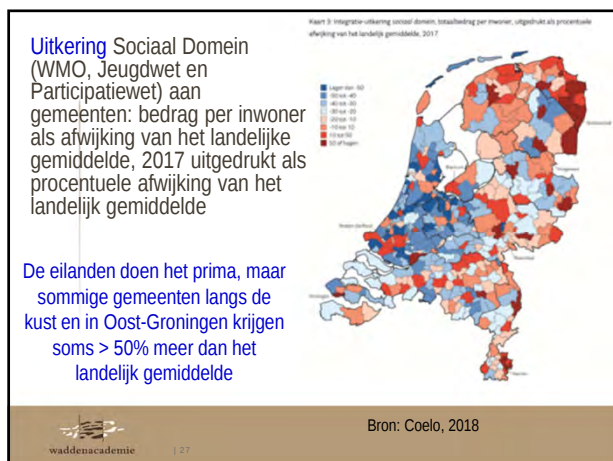
24

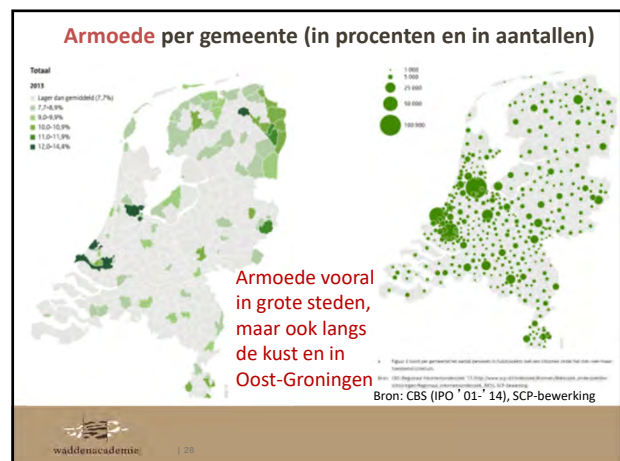
25

26

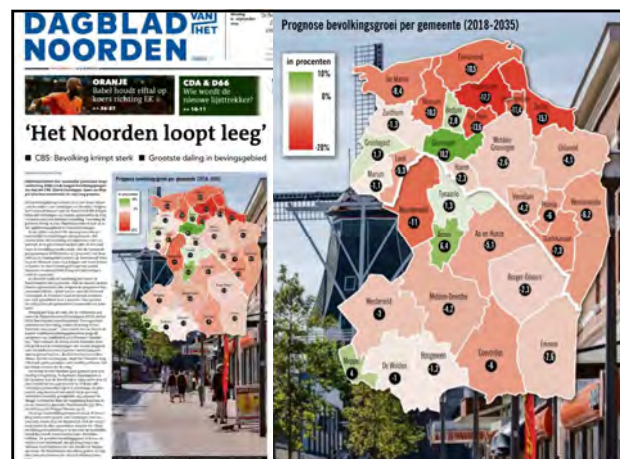
27

28

29

30

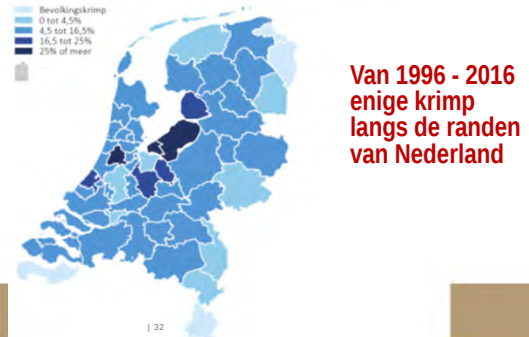
Bedreigd Bestaan (1959)

30 november 1959 eerste exemplaar uitgereikt aan
Commissaris van de Koningin W.A. Offerhaus.

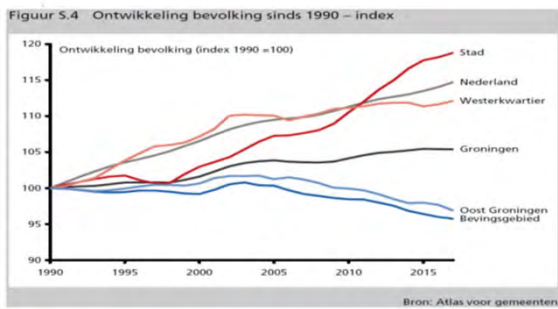
31

3.3.1 Ontwikkeling bevolking COROP-plusgebieden, 1996-2016¹⁾

32

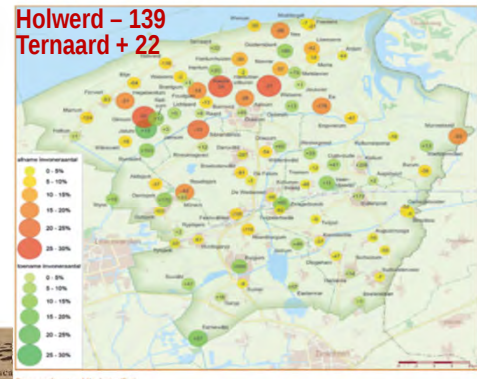
Bevolkingsgroei vanaf 1990: grote verschillen binnen provincie: Stad winst, Westerkwartier volgt redelijk, rest krimpt

33

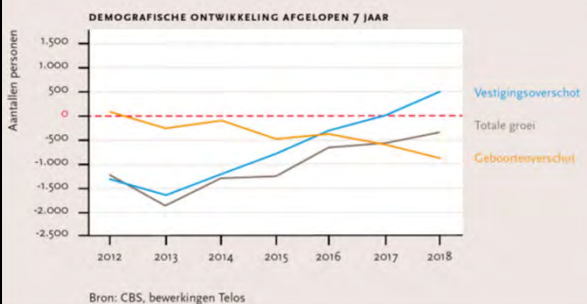
Bevolkingsontwikkeling per dorp 1995-2017

Figuur 1.4a: Bevolkingsontwikkeling per plaats, 1995-2017

34

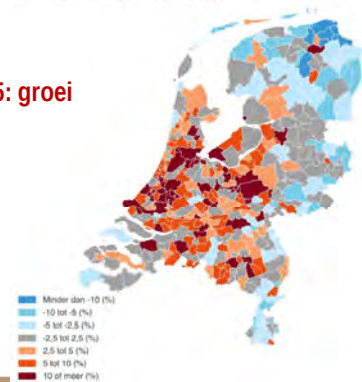
Bevolking Waddengemeenten: krimp neemt af

35

Bevolkingsgroei tussen 2018 en 2035 (prognose)¹⁾

Van 2018 - 2035: groei in de stedelijke gebieden

36

49

Sociaal economische uitdagingen Wadden

- **Demografie:** krimp, vergrijzing, migratie → uitsortering
- **Regionale economie en arbeidsmarkt:** (jeugd)-werkloosheid, laag inkomen en opleiding → **nodig: banen en mensen.**
- **Leefbaarheid, wonen, welzijn (well-being, OECD)**
- **Interactie Economie ↔ Ecologie**, in sectoren als visserij, landbouw, energie, toerisme **Wadden UNESCO Werelderfgoed**, havens en daaraan gerelateerd activiteiten als scheepsbouw, baggeren en industrie
- Of: Wadden neutrale economie footloose sectoren: zorg en welzijn, zakelijke diensten; wonen → ICT Breedband
- Of: Verbeteren regionale aandeel in de waarde keten, meer innovatie en ondernemerschap

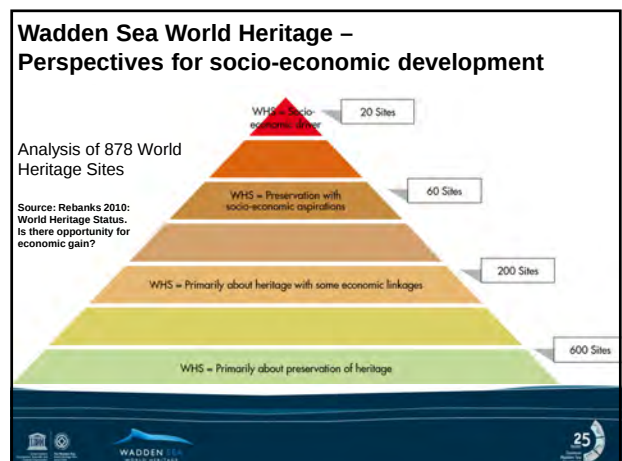
• **Investeren in economische activiteiten die passen bij het gebied en bij de mensen**

50

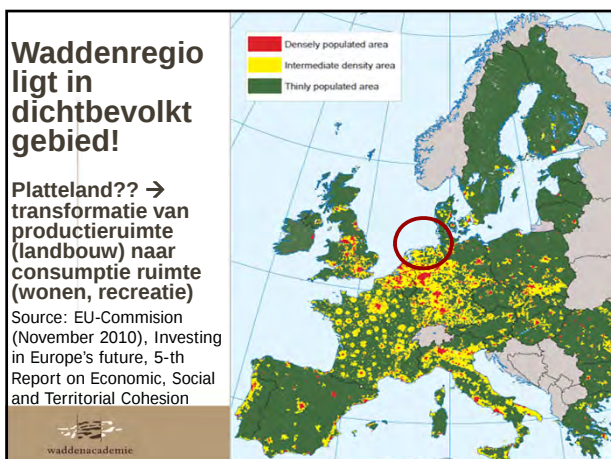
Kansrijk volgens de Waddenacademie:

- **Toerisme**
- **Voedselvoorziening, o.a zilte teelten**
- **Zakelijke en persoonlijke diensten**
- **Wonen**

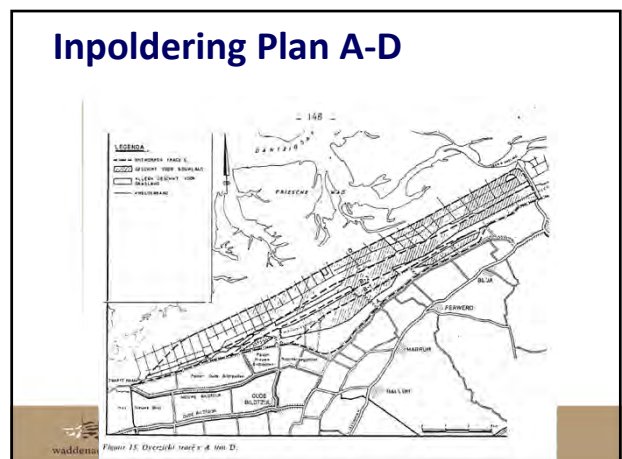
51

52

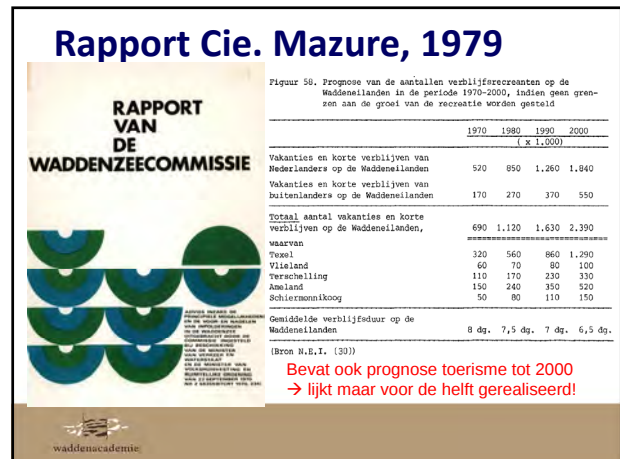
53

54

55

56

57

58

59

60

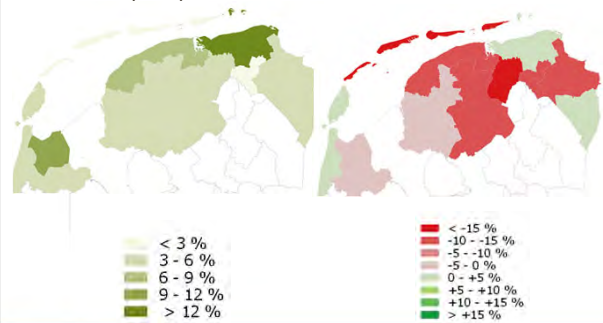
Voedselvoorziening

- **Streekse producten**, in combinatie met een toenemende waardering van gezondheid en duurzaamheid aspecten van voedsel waarbij zoveel mogelijk waarde in de keten in het kustgebied zelf wordt toegevoegd in een geclusterde aanpak waardoor kleinschalige activiteiten elkaar gaan versterken en tot nieuwe hoogwaardige producten leiden die op nieuwe markten kunnen worden afgezet. Bijvoorbeeld Garnalen hier pellen.
- **Zilte teelten**: in zeewater geteelde voedsel producten zoals schelpdieren, zeewier, algen en op zilte gronden geteelde gewassen voor consumptie, maar ook voor de export van pootaardappelen.
- Voor zilte teelten valt ook te denken aan het opzetten van een **internationaal research- en demonstratiecentrum** wat kan leiden tot nieuwe producten, maar ook tot nieuwe en verbeterde productiemethoden, wat op zichzelf ook een exportproduct kan zijn.

61

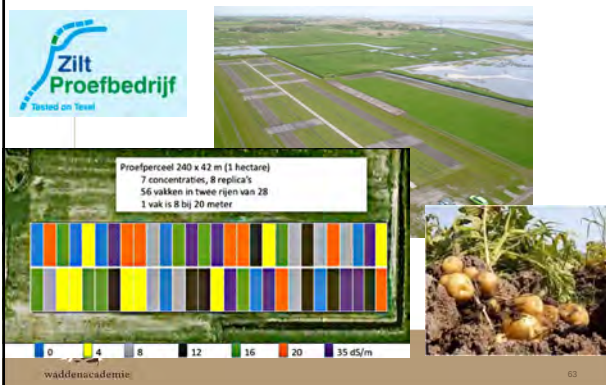
Werkgelegenheid in de Landbouw (2018)

Ontwikkeling 2014-2018

62

Bodemdaling & verzilting: pootaardappels

63

Vanaf 1550 was de Nederlandse visserij al zeer innovatief waar de omliggende landen erg jaloers op waren!

64

Pulskor ipv Boomkor in garnalenvisserij

65

maandag
9 januari 2017

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

Wetenschappers enthousiast over vissen met stroom

Vissen met stroomstootjes spaart de zeebodem en beperkt het brandstofverbruik. Desondanks is de zogeheten puls-techniek nog verboden.

66

Zoutkamper vissers brengen eigen garnalen op markt

9 januari Carlien Bootsma • Groningen

PHOTO SOLTIVEN.COM

Garnalen zoals ze horen te smaken. Zilzig zoet. Zonder conserveermiddelen. Vijf Zoutkamper garnalenvissers vinden dat smaak voorop hoort te staan. Dat lukt niet in de huidige keten. De vijf zijn daarom hun eigen merk begonnen: Solt. Vandaag lanceren ze hun duurzame garnalen op Horecava in Amsterdam.

waddenacademie

67

67

[illegible]

68

De havens zijn een belangrijke bron van werkgelegenheid: 15-20 duizend directe banen

Werkgelegenheid zeehavens

Index werkzame personen havens

Werkgelegenheid zeehavens

Haven	2002	2017
Delfzijl	5000	5500
Eemshaven	500	1500
Harlingen	500	1500
Den Helder	1500	2500

Index werkzame personen havens

Jaar	Delfzijl	Eemshaven	Harlingen	Den Helder
2002	100	100	100	100
2003	100	100	100	100
2004	100	100	100	100
2005	100	100	100	100
2006	100	100	100	100
2007	100	100	100	100
2008	100	100	100	100
2009	100	100	100	100
2010	100	100	100	100
2011	100	100	100	100
2012	100	100	100	100
2013	100	100	100	100
2014	100	100	100	100
2015	100	100	100	100
2016	100	100	100	100
2017	100	100	100	100

Waddening Academy

Waddening Academy | Leluwedijk

13-3-2020

69

69

Nieuwe (kolen)centrales Eemshaven en Duitsland: koelwater, baggeren, banen?

An aerial photograph of the Eemshaven industrial area in the Netherlands. The image shows a large port facility with several large industrial buildings and storage tanks. The area is surrounded by water and green fields. Numerous wind turbines are visible across the landscape, indicating a focus on renewable energy. Labels in the image include: Rijkswaterstaat, TSB, E.ON, Samenwerkende Energie, Colas Breda, and Uctrahal.

waddeningacademie

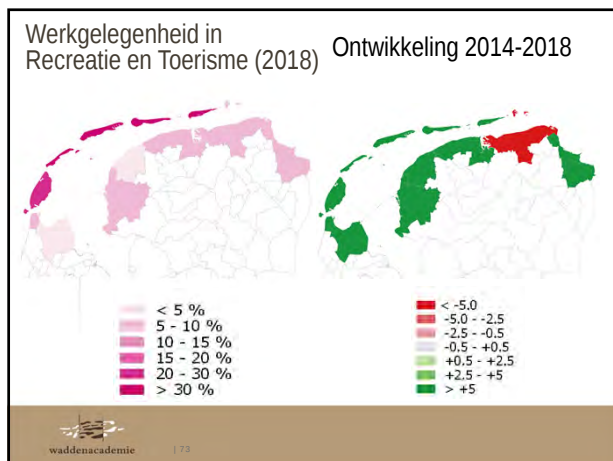
70

[illegible]

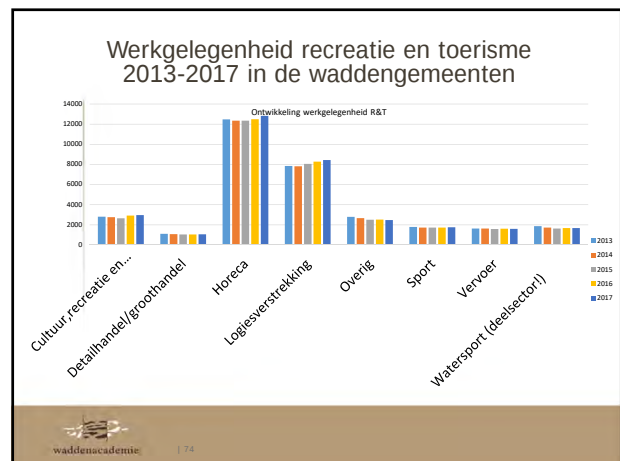
71

TOERISME

72

73

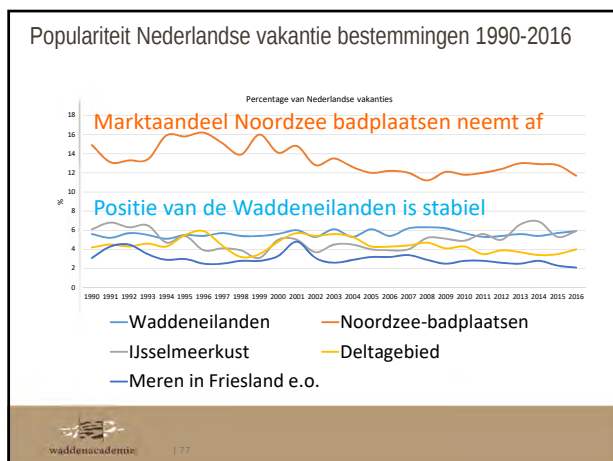
74

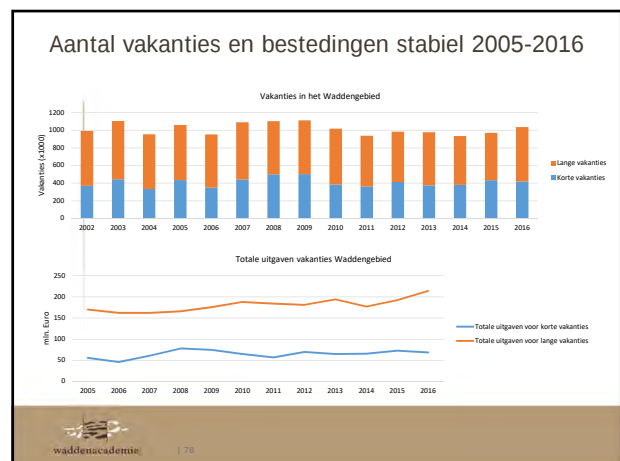
75

76

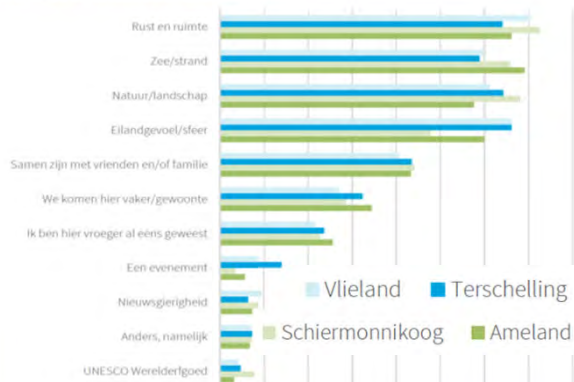
77

78

Eilanden: redenen van het bezoek

Wat waren de redenen voor uw bezoek?

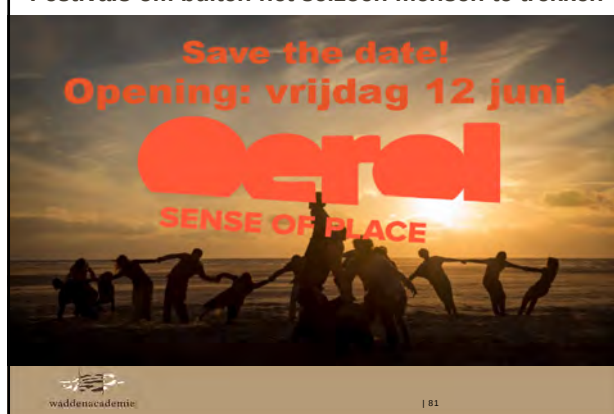
79

Kenmerken van eiland bezoekers

- 74 – 86 % is eerder op zelfde eiland geweest, vaak als kind al, op Vlieland het minst
- Er komen vooral Nederlanders, alleen op Ameland 20% Duitsers
- Meestal blijft men 4-6 dagen, het kortste op Vlieland en Schiermonnikoog, Schier ook heel veel dagjesmensen
- Meer dan 50% is zeer tevreden, maar 5% ontevreden

80

Festivals om buiten het seizoen mensen te trekken

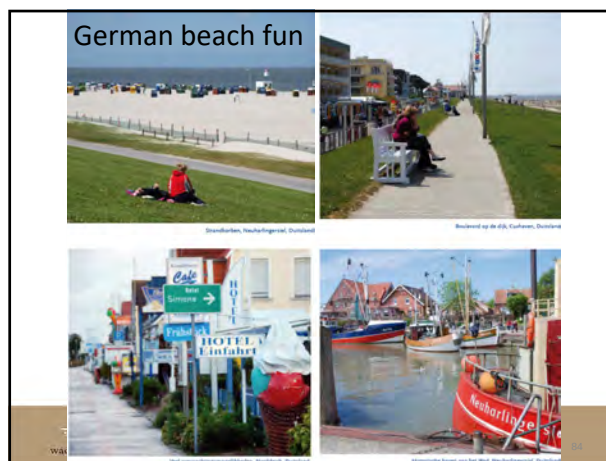
81

82

83

84

German beach fun

waddenacademie

85

85

Borkum: hotels + Kurort

waddenacademie

86

86

Juist: horse island

waddenacademie

87

87

waddenacademie

88

88

De hotspotmonitor: wat zijn attractieve gebieden?

(www.hotspotmonitor.eu)

Your own neighbourhood

The map shows your neighbourhood with a flag nearby your own home. It shows a circle of 2 kilometers around your home. Can you mark a place within or close by the circle that is very attractive for you? Don't forget to only mark places with green, nature and/or water.

1. Click on the pin on the upper left hand side of the screen.
2. Click with your mouse to mark on the map which place is attractive to you.
3. Answer the questions on the right hand side of the screen.

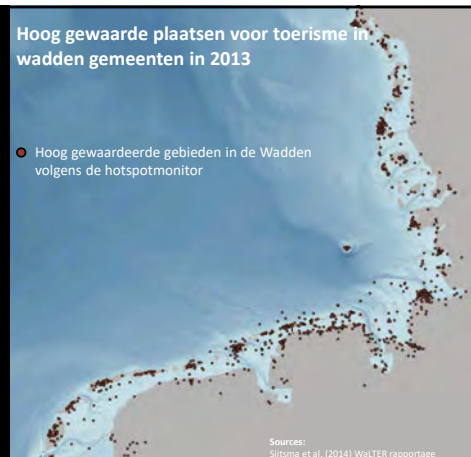
Notes:
- You can zoom in and move around on the map.
- You can also move to a specific place by typing in a place name in the search screen on the left hand side at the bottom.
- If you accidentally mark the pin wrong, click again to drag the pin to another location.

S. de Vries, A. Bujs, F. Langers, H. Farjon, A. van Hinsberg, F.J. Sijtsma (2013). Measuring the attractiveness of Dutch landscapes: identifying national hotspots using Google Maps. Applied Geography, Volume 45, December 2013, Pages 220-229.
F.J. Sijtsma, H. Farjon, S. van Tol, A. van Hinsberg, P. van Kampen and Arjen Bujs (2013). Evaluation of landscape changes - Enriching the economists' toolbox with the HotspotIndex. In: W. Heijman, & C. M. J. v. d. Heide (Eds.), The Economic Value of Landscapes, Chapter 8, pp 136-164. London: Routledge.

89

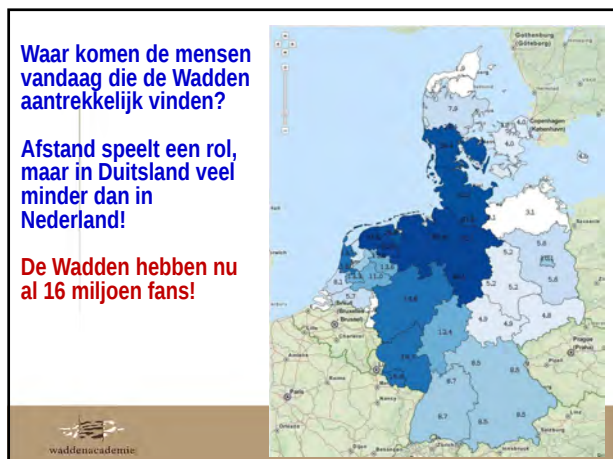
Hoog gewaardeerde plaatsen voor toerisme in wadden gemeenten in 2013

Hoog gewaardeerde gebieden in de Wadden volgens de hotspotmonitor

Sources:
Sijtsma et al. (2014) WALTER rapportage

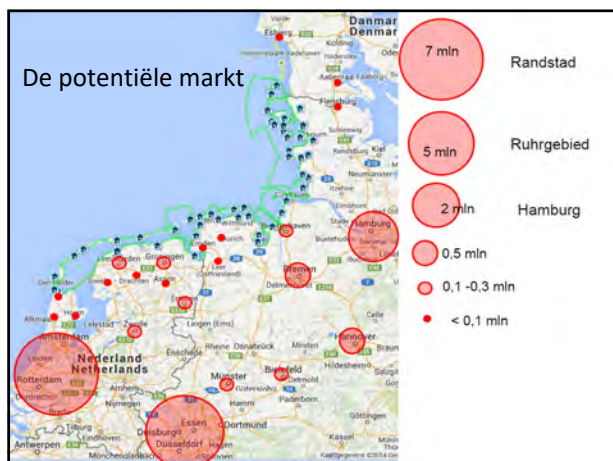
90

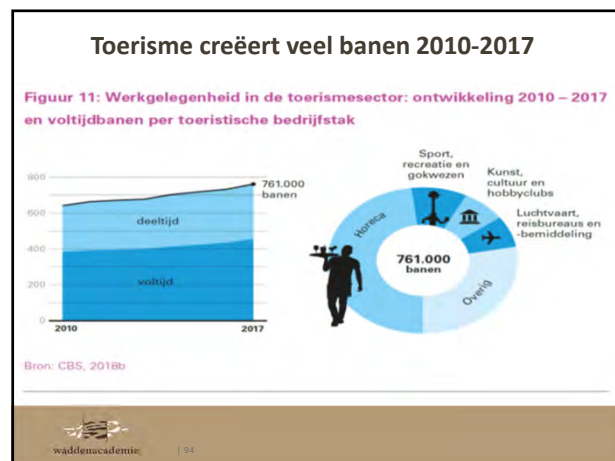
91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

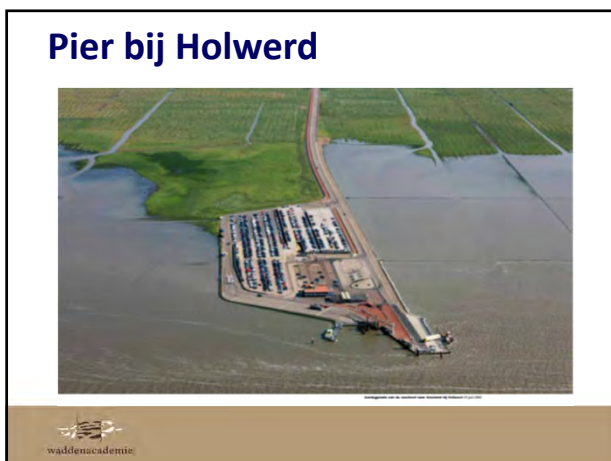
102

103

104

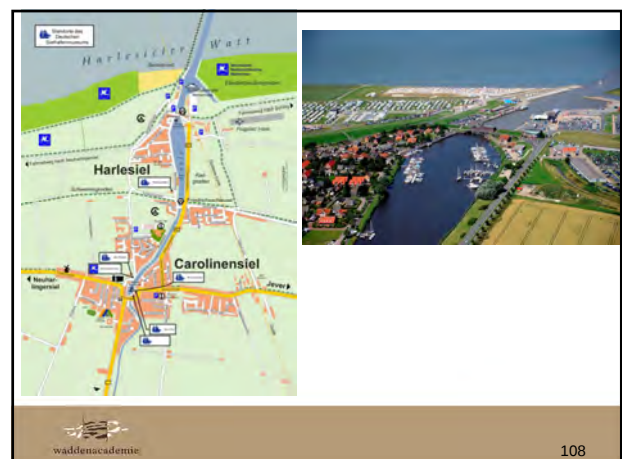
105

106

107

108

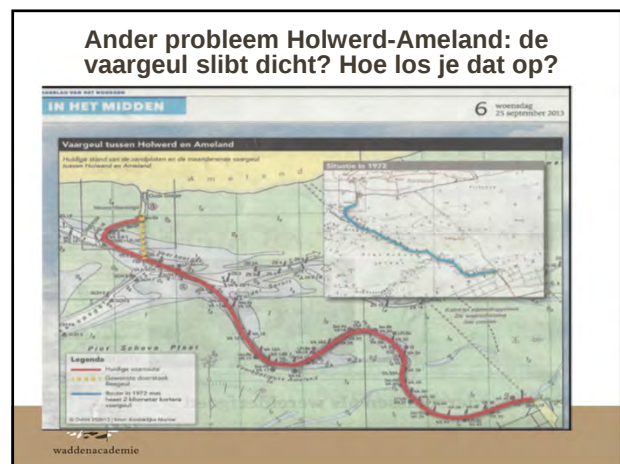
109

110

111

112

113

114

121

122

123

124

125